DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR TRANSVERSALE PRIN EDUCAȚIA NONFORMALĂ

Angela SUHIN,
asistentă universitară, Universitatea de Stat din Moldova,
învățătoare, grad didactic I,
directoare adjunctă pentru educație
IP Gimnaziul-grădiniță Merenii Noi,
s. Merenii Noi, r. Anenii Noi
E-mail: *suhin.angela@gmail.com*

Rezumat. *Educația nonformală joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor, oferindu-le oportunități de învățare practică și experiențială. Prin activități extracurriculare precum sportul, voluntariatul, cluburile de dezbatere și creare, elevii își dezvoltă abilități fundamentale, cum ar fi gândirea critică, colaborarea, leadership-ul și gestionarea conflictelor. Aceste activități contribuie nu doar la îmbunătățirea performanțelor academice, ci și la formarea unor trăsături de caracter esențiale pentru succesul personal și profesional. Educația nonformală completează educația formală, stimulând motivația elevilor și oferindu-le un cadru flexibil și incluziv în care să își descopere și valorifice potențialul. Într-o societate aflată în continuă schimbare, dezvoltarea competențelor transversale este esențială pentru adaptabilitatea și succesul pe termen lung al tinerilor. Prin urmare, integrarea educației nonformale în strategiile educaționale moderne este o necesitate, contribuind la formarea unor indivizi autonomi și implicați activ în comunitate.*

Cuvinte-cheie: *educație nonformală, competențe transversale, activități extracurriculare, sport, voluntariat, cluburi de dezbatere, lucru în echipă, leadership, gândire critică, comunicare, adaptabilitate, motivație, învățare prin experiență, responsabilitate, cetățenie activă.*

DEVELOPMENT OF TRANSVERSAL COMPETENCIES THROUGH NON-FORMAL EDUCATION

Summary. *Non-formal education plays a crucial role in developing students' transversal competencies by providing them with opportunities for practical and experiential learning. Through extracurricular activities such as sports, volunteering, or debate clubs, students develop essential skills such as critical thinking, teamwork, leadership, and conflict management. These activities not only enhance academic performance but also help shape fundamental character traits necessary for personal and professional success. Non-formal education complements formal education by fostering students' motivation and offering a flexible and inclusive environment where they can discover and maximize their potential. In a constantly changing society, developing transversal competencies is essential for young people's adaptability and long-term success. Therefore, integrating non-formal education into modern educational strategies is a necessity, contributing to the formation of autonomous individuals actively engaged in their communities.*

Keywords: *non-formal education, transversal competencies, extracurricular activities, sports, volunteering, debate clubs, teamwork, leadership, critical thinking, communication, adaptability, motivation, experiential learning, responsibility, active citizenship.*

În ultimele decenii, conceptul de educație a cunoscut o transformare profundă, adaptându-se la cerințele unei societăți aflate într-o continuă schimbare. În trecut, educația era limitată în mare parte la școala tradițională, un sistem în care accentul se punea pe dobândirea de cunoștințe teoretice și pe memorarea informațiilor, iar procesul învățării era în mare parte unidimensional. Însă, în zilele noastre, este evident că modelul educațional clasic nu mai poate satisface pe deplin nevoile unei lumi interconectate și aflate într-o schimbare rapidă. În acest context, educația nonformală a apărut ca o abordare inovatoare și esențială în completarea procesului educativ formal, fiind recunoscută din ce în ce mai mult ca un pilon fundamental al dezvoltării tinerelor generații.

Educația nonformală poate fi definită ca un proces educațional voluntar, care se desfășoară în afara instituțiilor formale, în scopul de a sprijini dezvoltarea personală și socială a indivizilor. Aceasta oferă un cadru flexibil, în care elevii pot învăța prin practică, interacțiune și experiență directă. Spre deosebire de educația formală, care este reglementată și are un curriculum fixat, educația nonformală se adaptează nevoilor și intereselor elevilor, permițându-le acestora să se dezvolte într-un mod holistic, cultivând abilități și trăsături de caracter care nu sunt întotdeauna abordate în cadrul școlii tradiționale.

O componentă crucială a educației nonformale este dezvoltarea competențelor transversale. Aceste competențe se referă la abilități generale și esențiale care pot fi aplicate într-o varietate de domenii, fiind extrem de importante pentru succesul personal și profesional al individului. Printre competențele transversale cele mai importante se numără gândirea critică, creativitatea, abilitățile de comunicare, colaborarea, rezolvarea problemelor și gestionarea timpului. Acestea sunt abilități transferabile, care pot fi aplicate nu doar în domeniul educațional, ci și în viața cotidiană, în carierele profesionale și în relațiile interpersonale.

În acest context, activitățile extracurriculare joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor transversale. Activitățile extracurriculare includ o gamă largă de experiențe, cum ar fi sportul, voluntariatul, participarea la cluburi de dezbatere, proiectele de grup și multe altele. Aceste activități sunt desfășurate în afara orelor de curs și sunt concepute pentru a oferi elevilor oportunitatea de a aplica cunoștințele teoretice într-un mod practic și creativ. Deși sunt considerate un complement al educației formale, activitățile extracurriculare au un impact semnificativ asupra dezvoltării indivizilor, deoarece le permit acestora să învețe prin experiență directă, să își dezvolte abilități de rezolvare a problemelor și să învețe să lucreze în echipă.

Cercetările lui Coombs (1973) [1] evidențiază faptul că educația nonformală este o metodă de învățare extrem de eficientă, întrucât le permite elevilor să învețe

prin experiență directă și să dobândească abilități care nu pot fi dobândite doar prin lecturi sau activități de învățare pasivă. De asemenea, educația nonformală promovează o învățare activă, în care elevii sunt încurajați să participe activ la procesul educativ și să își asume responsabilitatea pentru propria lor învățare. Acest tip de educație este orientat nu doar spre dobândirea de cunoștințe, ci și spre dezvoltarea unor trăsături importante de caracter, precum autonomia, auto-disciplina și responsabilitatea socială.

În plus, activitățile extracurriculare contribuie la formarea unui cadru în care elevii pot explora diverse domenii de interes și își pot descoperi pasiuni care poate că nu sunt abordate în curriculum-ul școlar formal. De exemplu, un elev care se implică într-un proiect de voluntariat în cadrul unei organizații non-profit poate învăța nu doar despre responsabilitatea socială, ci și despre cum să își organizeze timpul, cum să comunice eficient cu diverse grupuri de oameni și cum să colaboreze într-un mediu divers. Aceste abilități sunt esențiale nu doar pentru dezvoltarea personală, dar și pentru integrarea activă într-o societate globalizată, unde colaborarea și adaptabilitatea sunt trăsături extrem de valoroase.

Un alt aspect important al educației nonformale este faptul că aceasta contribuie la formarea unui tânăr mai încrezător în propriile abilități și mai capabil să facă față provocărilor vieții de zi cu zi. Participarea activă la diverse activități extracurriculare oferă elevilor oportunitatea de a-și testa limitele, de a învăța din greșeli și de a experimenta succesul într-un mod direct. Această experiență contribuie la construirea unei atitudini pozitive față de învățare și dezvoltare, care poate continua pe tot parcursul vieții. Holford (2010) [3] subliniază faptul că educația nonformală are un impact deosebit asupra încrederii de sine și asupra abilității elevilor de a se auto-motiva.

Educația nonformală reprezintă un element-cheie în formarea și dezvoltarea tinerelor generații, oferind un cadru flexibil și diversificat în care elevii își pot forma competențe transversale esențiale pentru succesul în viață. Activitățile extracurriculare, prin natura lor practică și interactivă, contribuie semnificativ la dezvoltarea abilităților de gândire critică, colaborare și adaptabilitate, iar impactul acestora asupra formării unui tânăr responsabil și competent este greu de subestimat. Într-o lume aflată într-o continuă schimbare, educația nonformală joacă un rol vital în pregătirea tinerilor pentru provocările viitoare, sprijinind nu doar dezvoltarea lor intelectuală, ci și dezvoltarea lor personală și socială.

Definim educația nonformală un set de activități educaționale care se desfășoară în cadrul sistemului educațional formal, dar care sunt totuși structurate și intenționate să ajute la dezvoltarea unor abilități și competențe esențiale pentru elevi. Această formă de educație se deosebește de cea formală prin flexibilitatea sa și prin abordări-

le inovatoare care permit elevilor să învețe într-un cadru mai puțin rigid, adaptat intereselor și nevoilor lor. Educația nonformală poate include o gamă largă de activități, de la cluburi școlare și proiecte de voluntariat, până la cursuri extracurriculare sau ateliere de dezvoltare personală. Potrivit lui Holford (2010) [3], educația nonformală are potențialul de a sprijini învățarea autodirijată, oferind elevilor oportunitatea de a-și asuma responsabilitatea pentru propriul proces de învățare. Acest lucru le permite să devină mai motivați și mai independenți, învățând să-și stabilească propriile obiective și să-și planifice pașii necesari pentru a le atinge. De asemenea, învățarea în acest cadru nu se limitează la transmiterea de cunoștințe teoretice, ci se concentrează pe dezvoltarea unei înțelegeri profunde a materiei prin aplicarea cunoștințelor în contexte variate, direct relevante pentru viața de zi cu zi.

Educația nonformală joacă un rol esențial în dezvoltarea competențelor transversale, acele abilități sunt utile într-o gamă largă de situații și domenii, de la viața profesională până la viața personală. Printre aceste competențe se numără gândirea critică, abilitățile de comunicare eficientă, lucrul în echipă, gestionarea conflictelor, adaptabilitatea și creativitatea. Aceste abilități sunt din ce în ce mai importante într-o societate complexă, dinamică și globalizată, în care tinerii trebuie să fie capabili să răspundă rapid și eficient la provocările emergente. Voinea (2018) [6] subliniază că, în contextul unui mediu de învățare activ, educația nonformală este mult mai eficientă pentru dezvoltarea competențelor transversale, întrucât aceasta promovează învățarea prin experiență directă. Într-un astfel de mediu, elevii nu doar învață informații, ci au șansa de a le aplica într-un context practic, de a le testa limitele și de a le adapta la noi situații. Această abordare le permite să-și construiască abilități transferabile, utile nu doar pentru studiile lor, dar și pentru viața lor de adult.

Activitățile extracurriculare, cum ar fi sporturile, cluburile de arte, voluntariatul sau diversele proiecte educaționale, sunt deosebit de valoroase în acest sens. Aceste activități oferă elevilor oportunități de a învăța prin aplicarea concretă a cunoștințelor și abilităților într-un cadru ce pune accent pe experiența directă și interacțiunea cu ceilalți. Cercetătorii Munteanu și Tătar (2015) [4] afirmă că implicarea elevilor în activitățile extracurriculare poate contribui semnificativ la dezvoltarea competențelor transversale, întrucât aceste activități sunt adesea axate pe interacțiuni sociale, lucru în echipă și rezolvarea de probleme. De exemplu, în cadrul unui club de teatru sau al unui proiect de voluntariat, elevii sunt nevoiți să colaboreze cu colegii lor, să își exprime opiniile și să găsească soluții comune la diverse provocări. Aceste activități le permit să dezvolte abilități importante de comunicare, gândire critică și gestionare a conflictelor, trăsături care le vor fi de folos pe tot parcursul vieții.

Un alt aspect important este faptul că activitățile extracurriculare le oferă elevilor ocazia de a învăța abilități de leadership, responsabilitate și empatie. De exemplu, într-un proiect de voluntariat, elevii pot învăța să își asume roluri de conducere, să ia decizii importante și să gestioneze resursele pentru a atinge un obiectiv comun. Aceste experiențe le dezvoltă abilități valoroase, cum ar fi capacitatea de a influența pozitiv pe ceilalți, de a organiza activități complexe și de a înțelege nevoile și perspectivele celor din jur. Sava și colab. (2016) [5] subliniază că implicarea în astfel de activități extracurriculare nu doar că îmbogățește cunoștințele și abilitățile elevilor, dar contribuie și la formarea unor trăsături fundamentale de caracter, cum ar fi respectul, responsabilitatea și empatia. Aceste trăsături sunt extrem de importante în construirea unei vieți profesionale și personale echilibrate și armonioase.

Educația nonformală și activitățile extracurriculare reprezintă un complement esențial al educației formale, contribuind la dezvoltarea competențelor transversale și a trăsăturilor de caracter fundamentale pentru succesul personal și profesional al tinerelor generații. Prin intermediul acestora, elevii pot învăța să aplice cunoștințele în contexte reale, să colaboreze eficient în grupuri diverse și să dezvolte abilități de leadership și responsabilitate. Într-o lume tot mai interconectată și rapid schimbătoare, aceste abilități sunt esențiale pentru succesul tinerelor generații, iar educația nonformală oferă cadrul ideal pentru dezvoltarea lor.

Un domeniu în care educația nonformală își dovedește din plin eficiența în dezvoltarea competențelor transversale este cel al activităților sportive, care oferă elevilor oportunități valoroase de învățare prin experiență și colaborare. Sportul reprezintă una dintre cele mai accesibile și eficiente forme de activități extracurriculare, având un impact considerabil asupra dezvoltării competențelor transversale ale elevilor. Participarea la activități sportive nu se limitează doar la îmbunătățirea stării fizice, ci are și efecte benefice asupra abilităților psihosociale ale tinerelor generații. Sportul contribuie semnificativ la dezvoltarea abilității de a lucra în echipă, la formarea unui spirit de colaborare și la învățarea cum să înfrunți și să depășești obstacolele. Munteanu și Tătar (2015) [4] subliniază faptul că sportul este o școală a vieții, în care elevii învață să își stabilească obiective și să depășească bariere atât fizice, cât și psihologice. În cadrul sportului, tinerii sunt învățați să-și organizeze timpul, să își îmbunătățească performanțele și să își asume responsabilitatea pentru propriile acțiuni. Astfel, competițiile sportive și antrenamentele devin adevărate lecții despre perseverență, auto-disciplină și învățare din greșeli.

Un alt beneficiu major al sportului este dezvoltarea abilităților de leadership. Participând activ în cadrul echipelor sportive, elevii sunt adesea chemați să își asume roluri de lideri, să ia decizii strategice și să inspire pe ceilalți membri ai echipei.

Sportul nu doar că le oferă oportunitatea de a învăța cum să își coordoneze acțiunile și cum să creeze un mediu colaborativ, dar și cum să motiveze și să susțină echipa în momentele dificile. Potrivit lui Holford (2010) [3], leadershipul în sport este esențial pentru formarea unui caracter puternic, iar învățătura despre cum să îți îndeplinești responsabilitățile în fața echipei se transferă în mod natural și în viața profesională a elevilor, oferindu-le abilități fundamentale pentru viitor.

Pe lângă dezvoltarea competențelor de leadership și colaborare, sportul este esențial în formarea abilităților de auto-motivare și auto-control. Elevii care participă la sporturi învață să își stabilească obiective clare, să își monitorizeze progresul și să își regleze comportamentele pentru a atinge acele obiective. Într-o competiție sportivă, este esențial să fii capabil să îți auto-motivezi echipa și să înfrunți cu curaj orice dificultăți. Munteanu și Tătar (2015) [4] remarcă faptul că sportul încurajează elevii să depășească momentele de frustrare și să își recapete rapid echilibrul emoțional după înfrângeri sau eșecuri. În loc să fie descurajați de un rezultat nefavorabil, elevii învață cum să-și extragă lecțiile din greșelile lor și să abordeze fiecare provocare cu o mentalitate de învățare continuă.

Un alt aspect semnificativ este faptul că sportul contribuie la dezvoltarea abilităților de gestionare a stresului și a emoțiilor. În cadrul sportului, elevii se confruntă adesea cu presiuni intense și cu situații de înaltă tensiune, cum ar fi meciurile importante sau performanțele de grup. Aceste situații le oferă tinerilor oportunitatea de a învăța să-și controleze reacțiile emoționale și să răspundă calm și eficient, chiar și în fața unor provocări majore. Holford (2010) [3] susține că sportul, prin natura sa competitivă, ajută la dezvoltarea abilității de a persevera în fața dificultăților și încurajează elevii să își păstreze calmul și concentrarea în momentele de presiune. Acest proces de auto-reglare emoțională este esențial nu doar pentru performanțele sportive, ci și pentru gestionarea provocărilor din viața de zi cu zi, fie că este vorba de examene, interviuri de angajare sau relații interpersonale.

Mai mult decât atât, sportul joacă un rol important în învățarea valorii echilibrului între succes și eșec. Elevii care practică sport învață să își accepte eșecurile și să le folosească drept lecții pentru viitor, în loc să le considere un capăt de drum. Ei învață că succesul este rezultatul unui proces continuu de învățare și de îmbunătățire constantă, iar eșecurile nu sunt un sfârșit, ci o parte integrantă a călătoriei spre excelență. Această atitudine față de eșec este valoroasă nu doar în sport, ci și în viața personală și profesională, contribuind la formarea unor tineri care sunt pregătiți să facă față provocărilor și să își asume riscuri calculate în căutarea succesului.

Sportul este o activitate extracurriculară deosebit de benefică pentru dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor. Prin implicarea activă în activitățile sportive,

elevii învață să colaboreze eficient în echipe, să își gestioneze emoțiile, să își asume roluri de leadership și să își stabilească și atingă obiective personale. În plus, sportul le oferă o oportunitate unică de a învăța să facă față eșecurilor și să persevereze în fața dificultăților, pregătindu-i astfel pentru succesul pe termen lung atât în carieră, cât și în viața personală.

La fel ca sportul, voluntariatul oferă elevilor oportunități de a-și dezvolta competențele transversale prin colaborare, asumarea responsabilității și gestionarea provocărilor, contribuind astfel la formarea unei atitudini proactive și a unui spirit de echipă esențial în diverse contexte sociale și profesionale.

Activitățile de voluntariat reprezintă o componentă esențială a educației nonformale, având un impact profund asupra dezvoltării competențelor transversale ale elevilor. Prin participarea la proiecte de voluntariat, tinerii au oportunitatea de a învăța să își asume responsabilități, să colaboreze eficient cu ceilalți și să contribuie la binele comun. Aceste activități nu doar că le oferă o perspectivă practică asupra valorilor sociale și civice, dar îi și ajută să își dezvolte abilități esențiale pentru viață, cum ar fi comunicarea, rezolvarea problemelor, empatia și leadershipul.

Potrivit lui Sava și colab. (2016) [5], voluntariatul contribuie semnificativ la dezvoltarea empatiei, deoarece elevii se confruntă direct cu nevoile și dificultățile altor oameni, învățând astfel să privească dincolo de propria lor realitate. Interacțiunea cu persoane din medii diverse îi ajută să își dezvolte abilități de rezolvare a conflictelor și să învețe să lucreze într-un mediu divers, caracterizat de provocări sociale și culturale. În acest mod, voluntariatul devine un exercițiu de învățare practică, în care tinerii nu doar că dobândesc cunoștințe despre societate, ci și învață cum să acționeze în mod activ pentru a face o schimbare pozitivă.

Un alt beneficiu major al voluntariatului este dezvoltarea abilităților de leadership și comunicare. De multe ori, elevii implicați în activități de voluntariat sunt puși în situații în care trebuie să coordoneze echipe, să organizeze evenimente sau să interacționeze cu diverse grupuri sociale. Aceste experiențe îi ajută să își îmbunătățească capacitatea de a lua decizii rapide, de a motiva echipa și de a transmite mesaje clare și convingătoare. Ghidul educației nonformale (2019) [2] subliniază faptul că voluntariatul le oferă elevilor oportunitatea de a-și exprima ideile și de a-și susține punctul de vedere în fața unor audiențe variate, ceea ce contribuie la consolidarea încrederii în sine și la dezvoltarea unui stil de comunicare eficient.

Pe lângă dezvoltarea competențelor sociale și profesionale, voluntariatul are și un impact profund asupra atitudinii elevilor față de comunitate. Implicarea activă în acțiuni caritabile, ecologice sau educaționale îi ajută să conștientizeze importanța solidarității și a sprijinului reciproc. Sava și colab. (2016) [5] afirmă că tinerii care

se implică în activități de voluntariat dezvoltă un sentiment puternic de responsabilitate față de societate, devenind cetățeni activi și implicați în rezolvarea problemelor comunitare.

Un alt aspect esențial al voluntariatului este capacitatea acestuia de a oferi elevilor experiențe autentice de învățare. Spre deosebire de metodele tradiționale de predare, care se bazează în mare parte pe teorie, voluntariatul oferă un cadru de învățare prin acțiune. Tinerii au ocazia să aplice în practică ceea ce învață, să își dezvolte gândirea critică și să își îmbunătățească abilitățile de luare a deciziilor în situații reale. Ghidul educației nonformale (2019) [2] susține că experiențele directe sunt cele mai eficiente pentru învățare, deoarece permit elevilor să își confrunte cunoștințele cu realitatea și să tragă concluzii bazate pe experiențele lor personale.

Voluntariatul reprezintă o oportunitate valoroasă pentru dezvoltarea competențelor transversale și pentru formarea unei atitudini responsabile față de societate. Prin implicarea în activități de voluntariat, elevii nu doar că își dezvoltă abilități esențiale pentru viață, ci și învață să fie empatici, responsabili și activi în comunitatea lor. Astfel, voluntariatul nu doar că sprijină dezvoltarea personală și profesională a elevilor, dar contribuie și la construirea unei societăți mai implicate și mai solidare.

În concluzie, educația nonformală, prin diversitatea activităților extracurriculare, reprezintă un pilon fundamental în dezvoltarea competențelor transversale ale elevilor. Aceasta completează și îmbogățește educația formală, oferindu-le tinerilor contexte autentice de învățare, în care pot experimenta, interacționa și aplica cunoștințele dobândite într-un mod practic și relevant. Activitățile precum sportul, voluntariatul sau cluburile de dezbatere nu doar că le permit elevilor să își dezvolte abilități esențiale pentru viitor, precum gândirea critică, colaborarea, leadershipul și rezolvarea problemelor, dar contribuie și la modelarea caracterului lor, ajutându-i să devină mai responsabili, empatici și activi în comunitatea din care fac parte.

Mai mult decât atât, educația nonformală are capacitatea de a stimula motivația intrinsecă a elevilor, transformând învățarea într-un proces plăcut și semnificativ, în care fiecare tânăr are posibilitatea de a se descoperi pe sine și de a-și valorifica potențialul. Prin oportunitățile variate pe care le oferă, aceasta contribuie la reducerea disparităților educaționale, oferind fiecărui elev, indiferent de contextul său social sau economic, șansa de a învăța și de a se dezvolta într-un mediu stimulant și incluziv.

Într-o lume aflată într-o continuă schimbare, în care cerințele pieței muncii și ale societății evoluează rapid, educația nonformală devine o necesitate, nu doar un complement al educației formale. Prin dezvoltarea unui set complex de competențe,

esențiale pentru adaptabilitate și succes pe termen lung, aceasta joacă un rol esențial în formarea unor indivizi autonomi, capabili să ia decizii informate, să colaboreze eficient și să contribuie activ la progresul societății. Astfel, integrarea și valorizarea educației nonformale trebuie să fie o prioritate în strategiile educaționale moderne, pentru a asigura o pregătire cât mai completă a generațiilor viitoare.

Referințe bibliografice:

1. Coombs, P. H. (1973). *New Paths to Learning for Rural Children and Youth*. Oxford University Press.
2. Ghidul educației nonformale (2019). *Manual pentru formatori și educatori nonformali*. Agenția Națională pentru Proiecte Comunitare.
3. Holford, J. (2010). *Learning to Be: The World of Adult Learning*. Routledge.
4. Munteanu, D., & Tătar, A. (2015). *Sport și educație: dezvoltarea abilităților sociale prin activități fizice*. Editura Sport-Turism.
5. Sava, L., & colab. (2016). *Competențele transversale și educația nonformală*. Editura Polirom.
6. Voinea, A. (2018). *Competențele transversale în educația modernă*. Editura Edu.
7. *Surse:* Saranciuc-Gordea, Liliana - Educatia nonformala. Suport de curs.pdf (accesat la 15.02.2025)